

Patvaļīgi izbūvētas autostāvvietas konstatēšana un autostāvvietas patvaļīgas ekspluatācijas pārtraukšana

Plašsaziņas līdzekļos 2016. gada nogalē parādījās informācija par būvvalžu uzsākto cīņu pret tā saucamajām nelegālajām autostāvvietām¹. Kopš masveida autostāvvietu slēgšanas ir pagājis vairāk nekā gads, un norimušas publiskas diskusijas par būvvaldes atzinumos esošās argumentācijas pamatotību. Tomēr atsevišķos gadījumos joprojām nākas saskarties ar autostāvvietas jēdziena izpratnes problemātiku un būvvaldes tiesībām uzlikt zemes gabala īpašniekiem pienākumu saskaņot autostāvvietas būvniecību vai pārtraukt ekspluatēt autostāvvietu.

Vēl nesen raksta autore praksē saskārās ar gadījumu, kad automašīnu novietošanā uz trīs kopīpašnieku īpašumā esoša zemes gabala bez cietā seguma būvvalde konstatēja patvaļīgas būvniecības – būves lietošanu neatbilstoši projektētajam lietošanas veidam – esamību un uzlika zemes gabala kopīpašniekiem pienākumu pārtraukt „objekta lietošanu neatbilstoši projektētajam lietošanas veidam”. Sākotnēji šāda administratīvā akta saturs lika domāt par izņēmuma gadījumu, kurā tiesību normu piemērotājs ir izdarījis nepamatotus secinājumus, taču, iepazīstoties ar autostāvvietu izbūvi regulējošajām būvniecības tiesību normām un picejamajiem tiesas spriedumiem, ir jāsecina, ka **normatīvie akti nesatur konkrētu jēdziena „autostāvvietā” skaidrojumu un kritērijus, kādiem iestājoties personai rodas pienākums izstrādāt būvniecības dokumentāciju autostāvvietas izbūvei.**

Konkrētu kritēriju neesamība tiesību aktos un atsevišķu tiesību normu plašās interpretācijas iespējas uzliek tiesību piemērotājam vēl lielāku atbildību par tiesību normu pareizu piemērošanu un izdoto administratīvo aktu atbilstību Administratīvā procesa likumā noteiktajām prasībām, jo īpaši likumā nostiprinātajiem vispārīgajiem tiesību principiem.

Būves jēdziena skaidrojums

Saskaņā ar Būvniecības likuma (turpmāk – BL) 1. panta 3. punktu par būvi ir atzīstama „ķermeniska lieta, kas tapusi cilvēka darbības rezultātā un ir saistīta ar pamatni (zemi vai gultni);[...].” Atbilstoši CL 842. pantam: „Ķermeniskas lietas ir vai nu kustamas, vai nekustamas, raugoties pēc tam, vai tās var vai nevar pārvietot, ārēji nebojājot, no vienas vietas uz otru.”

No iepriekš minētā izriet, ka atbilstoši BL par būvi var tikt atzīts arī priekšmets, kas pieskaitāms pie kustamām lietām, taču tam ir jābūt novietotam tā, lai pastāvētu saikne ar zemi. Uz šādu jēdziena „būve” interpretāciju ir norādījusi arī Augstākā tiesa, nosakot: „[...] ja ar zemi saistīts veidojums (kurš bez šādas saiknes nevar pastāvēt) ir uzbūvēts ar mērķi to kādai funkcijai pietiekami ilgstoši uzturēt nākotnē, ir pamats to uzskatīt par būvi, pat ja tam nav, piemēram, betonētu pamatu un tas ir uzbūvēts visai pavisām.”

Attīstot jēdziena „būve” skaidrojumu, Administratīvā rajona tiesa spriedumā lietā Nr. A142310612 ir secinājusi: „[...] apstākļi, ka būvi ar zemi nesaista pamati, pats par sevi nenozīmē, ka šī ēka nav ar zemi saistīts veidojums, kam ir noteikta funkcija. Tieši mērķis, kādam būve ir izvietota, pat ja tas nav klasiskā būvniecības ceļā (būvējot) izveidots objekts, raksturo to, vai būve ir atzīstama par būvi Būvniecības likuma izpratnē. [...] Tādējādi jēdziena „būve” papildīšanai ar saturu ir jāņem vērā tas, vai šī būve ir radīta noteikta uzdevuma izpildīšanai (dzīvošanai,

1. Pēc jautājuma: <https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/likdienaiz-daviet-ciga-buvvaldes-apkarotajais-patvaligajas-stavvietas-atgriezas-budinas-un-ekajdra-nauda.a209843/> [aplūkots: 17.05.2018.].

**Aija
Tuvikene,**
advokāta
palidze
zvērinātu
advokātu
birojā
O. Cers un
J. Jurkāns

Lai konstatētu autostāvvietas – inženierbūves esamību, nepietiek konstatēt tikai automašīnu novietošanu zemesgabālā, ir jākonstatē arī būves elementu esamība.

saimniecībai u.tml.). Turklāt šāda būve var būt arī tikai pamatēkai kalpojošas funkcijas pildītāja, kā tas ir garāžas, saimniecības ēkas, pirts, pagraba u.c. noteikta veida objektu gadījumā.²

Apkopojot iepriekš minēto, secināms, ka jebkura priekšmeta novietošana uz zemes nepārvērs šo priekšmetu par būvi, kā arī nepārvērs šo zemi par būvi. Lai priekšmetu atzītu par būvi, ir nepieciešams konstatēt: 1) tas ir saistīts ar zemi; 2) tā atrašanās uz zemes gabala ir ilgstoša; 3) tas pats pilda kādu noteiktu funkciju vai arī ir paredzēts pamatēkas funkciju nodrošināšanai.

Autostāvvietā kā inženierbūve

Atbilstoši Būvniecības likuma 11. pantam: „Būves iedala ēkās un inženierbūvēs. Ēku un inženierbūvju detalizētāku iedalījumu grupās nosaka vispārīgie būvnoteikumi.” Iepazīstoties ar 2014. gada 19. augusta Ministru kabineta noteikumu Nr. 500 „Vispārīgie būvnoteikumi” 1. pielikumu, kas nosaka inženierbūvju iedalījumu grupās, secināms, ka autostāvvietā kā atsevišķs inženierbūves veids nav ticis izdalīts un iekļauts kādā no 1. pielikumā norādītajām inženierbūvju grupām, kā rezultātā gan tiesas, gan būvvaldes savos atzinumos norāda, ka autostāvvietas ir atzīstamas par II grupas inženierbūvē, t.i., inženierbūvē, „kuras neietilpst 1. vai 3. grupā”, un jautājums daļēji ir atstāts pašvaldību kompetencē.³

Apkopojot izklāstīto būves jēdziena saturu skaidrojumu, kā arī ņemot vērā to, ka autostāvvietā tiek atzīta par inženierbūvi, secināms, ka, lai konstatētu autostāvvietas – inženierbūves esamību, nepietiek konstatēt tikai automašīnu novietošanu zemesgabālā, ir jākonstatē arī būves elementu esamība.

Tiesu nolēmumos atrodamā argumentācija

Iepazīstoties ar tiesu nolēmumiem, kuros skatīti jautājumi, kas saistīti ar patvaļīgu autostāvvietas būvniecību un patvaļīgas būvniecības radīto seku nenovēršanu, secināms, ka nolūkā konstatēt autostāvvietas esamību gan kompetentās iestādes, gan tiesas mēdz atsaukties uz tādiem zemes gabalā konstatētiem elementiem, kas ne vienmēr liecina par būves esamību.

2018. gada 15. janvārī Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa izskatīja lietu Nr. 1A3001281, kas ierosināta pēc pieteicējas sūdzības par Rīgas pilsētas būvvaldes vadītāja lēmumu Nr. D57-BV-17-13, ar kuru atstāts negrozīts Rīgas pilsētas būvvaldes Būvniecības kontroles pārvaldes vadītāja lēmums Nr. D57-BV-17-13 (turpmāk – pārsūdzētais lēmums). Komentējot patvaļīgas būvniecības nenovēršanu, būvvalde pārsūdzētajā lēmumā norādījusi: „[...] teritorijā nav novērstas patvaļīgas būvniecības radītās sekas – autostāvvietas ekspluatācija turpinās, par ko liecina informējošā norāde ar maksas autostāvvietas lietošanas tālruna numuru [autore izcēlums], kā arī laukumā novietotās automašīnas [autore izcēlums]. Pārkāpta Būvniecības likuma 17. panta ceturrtā daļa un 21. panta otrā daļa, kas atbilstoši Būvniecības likuma 18. panta otrajai daļai kvalificējama kā patvaļīga būvniecība, kā rezultātā izdarīts Latvijas APK 152. panta trešajā daļā norādītais administratīvais pārkāpums.” No sprieduma neizriet citi faktiski apstākļi, kas bijuši par pamatu patvaļīgas būvniecības konstatēšanai. Pret zemes gabala saukšanu par „būvi” ir iebildusi pieteicēja (sk. sprieduma 3. lpp. 6. rindkopu).

Lai gan, iepazīstoties ar lietas Nr. 1A3001281 citētā sprieduma daļu, persona var gūt pārliecību par

JURISTA
PADOMS

2 Pieejams: https://www.tiesas.lv/Media/Default/Admin.tiesu%20spriedumi/Admin-raj.tiesas%20spriedumi/2013/1%20C5%20ABlijs/04.07.2013/AL_0407_raj_A-01317-13_22.pdf [aplūkots 03.05.2018.].

3 Administratīvās rajona tiesas 2017. gada 31. marta spriedums lietā Nr. A420261216

4 Sk., piemēram, Rīgas teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi, 2.103. pkt., Pieejams: http://www.rdpad.lv/wp-content/uploads/2017/08/Teritorijas_izmanto_un_apbuves_noteik.pdf; Siguldas pilsētas pašvaldības Teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi, 24. pkt. Pieejams: https://www.sigulda.lv/upload/File/terplan2012gala/III_sejums_TIAN/III_sejums_TIAN.pdf

► to, ka zemes gabala īpašnieks pret atlīdzību atļauj sev piederošā zemes gabalā novietot automašīnas, kas atsevišķos gadījumos var ietekmēt pilsētvides sakārtošanu, autore ieskatā BL ietvertais patvaļīgas būvniecības institūts aplūkotajā gadījumā nav piemērotākais risinājums. Proti, saskaņā ar BL 18. panta otro daļu:

„(2) Būvdarbi, kas uzsākti vai tiek veikti bez būvatļaujas vai pirms tam, kad būvatļaujā, apliecinājuma kartē vai paskaidrojuma rakstā izdarīta atzīme par attiecīgo nosacījumu izpildi, gadījumos, kad attiecīgie lēmumi saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir nepieciešami, kā arī būvdarbi, kas neatbilst būvprojektam un normatīvo aktu prasībām, ir kvalificējami kā patvaļīga būvniecība. Patvaļīga būvniecība ir arī būves vai tās daļas ekspluatācija neatbilstoši projektētajam lietošanas veidam vai būvdarbi, kas uzsākti bez attiecīgas projekta dokumentācijas, ja tāda ne-

patvaļīgas būvniecības radītās sekas”, „pārtraukt objekta ekspluatāciju” neskaidrību. Proti, pieteicēju ieskatā, patvaļīgas ekspluatācijas pārtraukšana sevi ietver aizliegumu novietot zemes gabalā zemes īpašnieku automašīnas.

2016. gada 18. oktobra spriedumā lietā Nr. 130055416 pieteicēja lūdza tiesu atcelt lēmumu, norādot: „Iestādes noteiktais aizliegums SIA „Nosaukums A” novietot automašīnas savā privātā zemes gabalā ir klaji nelikumīgs Latvijas Republikas Satversmes aizsargāto īpašuma tiesību ierobežojums, ar ko kopīpašniekiem tiek liegta tiesības izmantot sev piederošo īpašumu.” Tiesa šo pieteicēja argumentu ir noraidījusi, norādot: „Tiesa pievienojas lēmumā [būvvaldes – aut. piez.] secinātajam, ka būvvalde nav aizliegusi pie administratīvās atbildības saucamajai personai objektā novietot automašīnas, bet gan aizliegusi objektu ekspluatēt patvaļīgi, kamēr konkrētais zemes gabals nav nodots ekspluatācijā kā auto novietne.”

Lai gan no sprieduma izriet, ka tiesa autostāvvietas esamību ir saistījusi ar pakalpojuma sniegšanu (sk. sprieduma 3. lpp. 3. rindkopa), nav saprotams, kā būves patvaļīgas ekspluatācijas aizliegums, kura noteikšanas mērķis ir nepakļaut nevajadzīgam riskam personas, kuras izmanto būvi (sk. Rīgas rajona tiesas Rīgas tiesu nama 2013. gada 5. jūnija spriedumu lietā Nr. 142305712⁵), var tikt nodalīts attiecībā uz zemes īpašnieka drošību un jebkuras citas personas drošību.

Lai konstatētu patvaļīgu būvniecību, ir jākonstatē būvdarbu veikšana vai būves esamība.

JURISTA PADOMS

5 Pīcejams:
https://www.tiesas.lv/Media/Default/Admin_tiesu%20spriedumi/Admin_rai_tiesas%20spriedumi/2013/J%20C%20ABniji/05.06.2013/AL_0506_rai_A-01291-13_25.pdf [aplūkots 17.05.2018.].

pieciešama saskaņā ar normatīvajiem aktiem.”

No citētās normas izriet, ka, lai konstatētu patvaļīgu būvniecību, ir jākonstatē būvdarbu veikšana vai būves esamība. Autore ieskatā, automašīnu novietošanas fakts un zīmes esamība neapstiprina nevienu no nepieciešamajiem priekšnoteikumiem, kā rezultātā netiek gūta pārliecība par īpašnieku veiktu patvaļīgu būvniecību.

Piemēram, Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa 2016. gada 18. oktobrī taisīja spriedumu lietā Nr. 130055416, kurā, konstatējot patvaļīgas būvniecības esamību, būvvalde ir norādījusi uz atsevišķiem elementiem, kas var liecināt par būves esamību, nosakot: „Objekts teritoriāli izvietots uz diviem zemes gabaliem (zemes kadastra apz. Nr./numurs/ un /numurs/), patvaļīgi izbūvēts šķembots laukums, no /adrese/ puses un /adrese/ pagalma puses, laukums norobežots ar metāla stabiņiem aptuveni 60 cm augstumā, kas savienoti ar ķēdi, no /adrese/ pagalma puses ir ierīkota automātiskā barjera ar elektrības pieslēgumu, uz barjeras norādīts tālruņa numurs /numurs/, kas uzrādīts arī kā oficiālais saziņas tālruņa numurs ar īpašnieku. No /adrese/ēkas pagalma puses uz zemes gabala (zemes kadastra apz. Nr./numurs/) objekts norobežots ar betona blokiem.”

Autostāvvietas patvaļīgas ekspluatācijas pārtraukšana

Papildus norādītajai būves konstatācijas problemātikai minētajos spriedumos pieteicēji ir vērsuši uzmanību uz būvvaldes uzlikto pienākumu „novērst

Secinājumi

Apkopojot iepriekš minēto, secināms, ka, lai gan tiesību normas paredz iespēju klasificēt autostāvvietu kā būvi, šī fakta konstatācijai trūkst kritēriju. Minēto kritēriju trūkums, kā arī būvvalžu uzliktais pienākums pārtraukt būves patvaļīgu ekspluatāciju rada neskaidrības administratīvā akta adresātiem un atsevišķos gadījumos nonāk pretrunā ar BL normām.

Autore ieskatā, šādu situāciju pamatā ir kompetento iestāžu mēģinājumi attiecināt BL ietverto patvaļīgas būvniecības institūtu un piemērot patvaļīgu būvniecību paredzēto atbildību tādās situācijās, kurās nav konstatējama būves vai būvdarbu esamība.

Aizliegumi ekspluatēt būvi, kura dabā nepastāv, tikai veicina jaunu, juridiski pretrunīgu secinājumu izdarīšanu. To nevar atzīt par piemērotu mehānismu, kā ierobežot automašīnu novietošanu privātos zemes gabalos. Ņemot vērā minēto un pieņemot, ka sabiedrības interesēs pastāv nepieciešamība ierobežot automašīnu nekontrolētu novietošanu privātos zemes gabalos, ir nepieciešams izstrādāt tādu tiesisko regulējumu, ar kura palīdzību tiek panākta šī mērķa sasniegšana, piemēram, nosakot kritērijus un priekšnoteikumus, kādiem iestādoties personai rodas pienākums saskaņot ar atbildīgajām institūcijām automašīnu novietošanu sev piederošā zemes gabalā.

117

Materiāls tapis
sadarbībā ar

C.J

O'Connor & Furkane
jurists, advokāti, ārsti